

Kritická analýza produkce „volebního diskurzu“ sněmovních voleb v roce 2013 se zaměřením na členy vládní koalice

Petr Krčál* (petrkrca1@gmail.com)

Abstract

In the following article I try to utilize critical discourse analysis to election programs of political parties that have formed coalition after the Czech parliamentary elections in 2013. I contend that election program serves political parties as a tool to manifest their identity (in group/out group). This tool can also produce specific “election discourse” that can strengthen social cohesion and solidarity by adoration of specific topics and by creation of specific reference points against which are political parties define themselves. Critical discourse analysis is it this study realized through CAQD analysis with assistance of software MAXQDA 11+.

Keywords

CAQD Analysis, Critical Discourse Analysis, Election Discourse, Parliamentary elections 2013

Note

Tento text vznikl na základě výzkumu finančně podpořeného z Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace 2016 Katedry politologie a mezinárodních vztahů FF ZČU.

*PhDr. Petr Krčál, Ph.D., je odborným asistentem na Katedře politologie a mezinárodních vztahů FF ZČU v Plzni, Jungmannova 1, 301 00 Plzeň, Česká republika.

Úvod

Volební programy můžeme vnímat jako jeden z nástrojů, jimiž se snaží politické strany přesvědčit voliče, aby jim vyjádřili ve volbách podporu. Tento nástroj je také možné vnímat jako užitečný ve vztahu k tomu, že formuje a upevňuje identitu strany směrem dovnitř a tím, že potenciálním voličům předkládá ve zjednodušené podobě „recepty“ na řešení sociálně signifikantních fenoménů, napomáhají volební programy ke konstrukci obrazu a identity politických stran směrem na venek. Volební programy pohledem kritické analýzy diskurzu můžeme také vnímat jako důležitou složku v procesu konstrukce „volebního diskurzu“, který formuje celkovou společenskou atmosféru ve vztahu k volbám a jejich nosným tématům. Hlavním cílem textu je pomocí obsahové analýzy oficiálních dokumentů politických stran navázaných na sněmovní volby v roce 2013 předložit interpretaci toho, jakým způsobem produkovaly analyzované strany (ČSSD, ANO, KDU-ČSL) na úrovni diskurzivní produkce z jejich pohledu relevantní témata, jimiž se snažily oslovit potenciální voliče. Výběr analyzovaných stran vychází z toho, že tito aktéři po volbách utvořili vládní koalici. K této analytické redukci sledovaných aktérů jsem se rozhodl z toho důvodu, že se snažím zachytit taková témata a jejich průnik, která u elektorátu sklidila největší úspěch. Druhým důvodem pro zredukování počtu sledovaných aktérů je rozsah studie, který neumožňuje interpretovat volební program všech relevantních (případně i marginálních) politických stran, které se snažily ve sledovaných volbách získat voličskou přízeň.

Metodologická noticka

Obsahová analýza volebních programů a prohlášení je zasazena do metodologického rámce kritické analýzy diskurzu. Ta představuje standardní metodu v rámci kriticky orientovaných sociálně vědních přístupů, jenž je vhodná pro analytické zkoumání vzájemného propojení mezi datovou baterií, politikou a ideologií (Fairclough 1995: 55 a 2004: 203). Kritická analýza diskurzu nahlíží na analyzovaný diskurz ve třech rovinách. V textu se budu držet primárně úrovně diskurzivní produkce, která se zaměřuje na procesy tvorby specifického diskurzu – v případě tohoto textu tedy určitého „volebního diskurzu“ (srov. Fairclough 1995: 98). Vyšší úroveň analyzovaného diskurzu – rovina diskurzivní praxe – je věnována tomu, jakými konkrétními technikami a praktikami dochází k reifikaci diskurzu konstruovaného na úrovni jeho produkce. V ohledu na téma studie je možné označit za tuto rovinu konkrétní kroky vládní koalice. Tuto rovinu se pokusím v textu ilustrovat interpretací programového prohlášení vlády (Vláda ČR 2014). Poslední rovina diskurzu – sociokulturní praxe – se pohledem kritické analýzy diskurzu týká toho, jakým způsobem je produkován a reifikovaný diskurz přijímán a reflektován ze strany společnosti. Do této roviny tak lze zahrnout společenské reakce na kroky současné vládní koalice. Tato rovina diskurzu bude ze studie s ohledem na její tematické zaměření vynechána, i přes to že podle Normana Fairclougha (1995: 97) tvoří všechny tři úrovně jeden vzájemně propojený celek.

Jako sekundární metodologický nástroj, jenž mi poslouží k naplnění výše uvedeného cíle, jsem zvolil CAQD analýzu realizovanou prostřednictvím programu MAXQDA 11+. CAQD analýza byla realizována pomocí induktivního kódování datové baterie vycházející z oficiálních volebních programů stran ČSSD, ANO a KDU-ČSL.

Analýza produkce „volebního diskurzu“ u stran formujících vládní koalici po sněmovních volbách v roce 2013

Jako první se v těchto volbách umístila ČSSD. Z tohoto důvodu se jako první zaměřím na analýzu volebního programu této strany. Tuto interpretaci je možné uvést tvrzením, že političtí aktéři (a přeneseně státní aparáty) mohou (re)produkovat svoji legitimitu tím, že budou členům společnosti zajišťovat jejich bezpečnost (srov. Beetham 1991; Clark a Dear 1984). V kontextu toho můžeme nahlížet vyjádření ČSSD, podle níž „[z]ajištění bezpečnosti občanů patří mezi základní funkce státu. Bezpečí jednotlivce je obdobnou hodnotou jako svoboda, spravedlnost nebo rovnost před zákonem. Pokud stát není schopen bezpečnost občanů zajistit, logicky čelí růstu nedůvěry“, a proto tedy „[p]odmínkou fungování

společnosti i státu je zajištění vnější i vnitřní bezpečnosti“ (ČSSD 2013b: 2). Za nejsilnější faktor oslabující legitimitu státních aparátů v této oblasti je podle ČSSD korupční jednání a jejím neškodlivějším dopadem „je její vliv na sociální strukturu společnosti. Korupce významně podkopává důvěru v politický systém, ve státní instituce a v jejich vedení. Následná frustrace pak vede ve všeobecnou apatii a ve ztrátu víry v možnosti prosazení spravedlnosti. Občanská společnost se stává slabou, účast ve volbách se snižuje. To otevírá cestu do politiky bezohledným a všehoschopným jedincům, kteří díky svému „demokratickému zvolení“ ještě bezohledněji „privatizují“ veřejné zdroje a přesouvají je zcela bez jakýchkoli skrupulí do svého vlastního majetku“ (ČSSD 2013d: 14). Ve spojitosti s delegitimizačním působením korupčního jednání na státní aparáty a s její společenskou nebezpečností hovoří dále tato strana o tom, že „[s] korupcí jsme v posledních několika letech v naší zemi stále více a více konfrontováni. [...]. V relativně mladém demokratickém systému, jaký se podařilo ustanovit v naší zemi, je takový přístup v potírání korupce velice nebezpečný. Úřady na všech úrovních a také veškeré státní instituce, které jsou společnými nositeli funkcí demokratického vládnutí, ztrácejí v tak silném korupčním prostředí svou legitimitu“ (ČSSD 2013d: 14).

Mezi faktory majícími vliv na bezpečnost členů společnosti řadí ČSSD i „zhoršující se sociáln[í] situac[i] způsoben[ou] finanční krizí a špatnou hospodářskou politikou pravicových vlád. Nárůst majetkové i násilné trestní činnosti v posledních letech je toho důkazem“ (ČSSD 2013b: 2). V souvislosti s tím bylo také deklarováno posílení počtu „policistů zejména v místech s vysokou kriminalitou a sociálním napětím“ (ČSSD 2013a: 31). Kladení kauzality mezi socioekonomickou stratifikací a nárůstem kriminality je v souladu s mytopoezií neoliberalismu, který tvoří ideologický rámec, v němž se česká politika pohybuje (srov. Lupták a kol. 2013; Wacquant 2001). Tématu bezpečnosti využila tato strana rovněž k diskurzivnímu útoku na své politické konkurenty – „[v]láda problémy všech oblastí, bezpečnost nevyjímaje, řeší jen tupými škrty namísto skutečných reforem. Snížení výdajů na prevenci kriminality a provoz všech bezpečnostních složek nemůže vést k ničemu jinému, než ke zhoršení bezpečnostní situace“ (ČSSD 2013b: 3).

(Re)produkce legitimacy pomocí zajišťování bezpečnosti členů společnosti se netýká pouze „vnitřních hrozeb“, ale i „hrozeb vnějších“ (srov. Cohen a Taylor 2002: 26; Cooper 2000: 27), což shrnuje ČSSD ve svém volebním programu tvrzením, že „[n]ezbytným předpokladem zdravého rozvoje společnosti je stabilní a bezpečné vnější prostředí. I na zdánlivě klidnou středoevropskou zemi bez zřetelných nepřátel mohou dopadnout následky nezvládnutí globálních hrozeb, jako jsou organizovaný zločin, terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, zhoršování životního prostředí, nestabilita globálního ekonomického a sociálního systému. Odpovědí na tyto hrozby je vyšší úroveň mezinárodní spolupráce a integrace“ (ČSSD 2013a: 32).

I přes to, že zajišťování bezpečnosti patří mezi primární funkce státních aparátů, tak ty ale nesmí při ochraně životů lidí rezignovat na jejich svobodu a soukromí (Beetham 1991: 139; Ruggiero 2006: 56). V podobné linii argumentuje i ČSSD hovoříc o tom, že „[j]akákoliv právní úprava a z ní vyplývající nástroje bezpečnostních složek musí být vždy při svém přijímání posuzována i z hlediska proporcionality a ochrany soukromí a svobody jednotlivců. Zároveň je nutné nastavit a udržovat silné kontrolní mechanismy pro kontrolu bezpečnostních složek a bránit jejich zneužití“ (ČSSD 2013b: 4). Důraz na to, že represivní státní aparáty musí při své činnosti respektovat svobodu a že jejich činnost musí podléhat kontrole, lze interpretovat jako další z faktorů napomáhajících k reprodukci legitimacy moci (srov. Agamben 1998, Barrow 1993, Foucault 2005: 147). Klíčovým aktérem, jenž se podílí na zajištění bezpečnosti členů společnosti, je samozřejmě represivní složka státních aparátů, která musí být ze strany státu kvalitně zajištěna, neboť „důležitým faktorem schopnosti státu zaručit občanům bezpečnost je loajalita a motivace příslušníků bezpečnostních sborů (od policistů, hasičů až po zpravodajské služby). Neustálé snižování platů, hrozba propouštění a současně ztížené pracovní podmínky (od nedostatku pohonných hmot až po legislativní rámec) vedou v mnoha případech k tomu, že zkušení a schopní lidé odchází do soukromého sektoru nebo plní své povinnosti sice dle standardů, nikoliv však nad jejich rámec. Často se dokonce tito lidé stávají soupeři státu a pracují po svém odchodu jako bezpečnostní poradci těch, kteří se dopouští trestné činnosti“ (ČSSD 2013b: 4). Podle této politické strany tak „[p]olicie musí být efektivním státním nástrojem pro prevenci a řešení kriminality. Primárním úkolem bude stabilizace policejního sboru, výchova nových odborníků a zastavení odchodů zkušených profesí-

onálů“ (ČSSD 2013b: 8). Kvalitní personální obsazení represivních složek státního aparátu představuje jeden z důležitých faktorů při zajišťování bezpečnosti členů společnosti, a proto „[j]e nutné nastartovat kvalitní nábor a zastavit tak prohlubující se generační a odbornou propast, se zaměřením na potenciální uchazeče už na základních a středních školách“ (ČSSD 2013b: 10). Kromě udržování vysokých profesionálních standardů příslušníků této represivní složky státních aparátů klade ČSSD důraz také na to, aby její členové nebyli přetěžováni administrativními úkony, jež často snižují jejich efektivitu v procesech produkce bezpečnosti. Podle této strany „[p]olicisté věnují administrativě spojené s vyšetřováním i té nejméně závažné trestné činnosti obrovské množství hodin. Bez zjednodušení procesních postupů u bagatelní trestné činnosti bude policie zavalena rozsáhlou administrativou a těžko bude naplňovat ono neustále omílané heslo „policisté do ulic“ (ČSSD 2013b: 14).

Kromě státní policie sehraává v procesu zajišťování bezpečnosti roli i policie obecní. ČSSD deklaruje, že v „posledních letech se často vedly diskuse nejen o působnosti městských policií, ale i o jejich možném zrušení. Zatímco v počátku devadesátých let byly obecní a městské policie zamýšleny jako doplněk policii republikové, současná realita je jiná. Kvůli drastickým úsporám v Policii ČR se v mnohých městech daří udržovat bezpečnost právě jen díky existenci obecní a městské policie. Zrušení obecních a městských policií by tak vedlo k navýšení kriminality“ a z tohoto důvodu ČSSD podporuje „obecní a městskou policii jako jeden z prvků ochrany vnitřní bezpečnosti v ČR. [...]. Obecní a městská policie by fakticky neměla nahrazovat funkci Policie ČR a měla by se více zaměřovat na bezpečnostní specifika měst a obcí“ (ČSSD 2013b: 12).

Další složka státních aparátů zaměřená na zajišťování bezpečnosti sestává ze zpravodajských služeb, o jejichž činnosti v tomto kontextu referuje ČSSD tak, že „[z]pravodajské služby jsou státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu ČR. Jakákoliv nevhodná reorganizace stávajících tří služeb by vedla k významné destabilizaci jejich činnosti a odchodu profesionálů. Nadále proto zachováme Bezpečnostní informační službu [...], Úřad pro zahraniční styky a informace [...] a Vojenské zpravodajství [...]. Zpravodajské služby mají řadu oprávnění a mohou významným způsobem vstupovat do soukromí občanů. Proto je nezbytné podporovat a případně vytvořit nové účinné mechanismy pro jejich kontrolu“ (ČSSD 2013b: 13).

Jedním ze znaků neoliberální politické praxe je snaha o privatizaci státních služeb (srov. Drulák 2012: 41). K této problematice je možné vztáhnout i snahu o privatizaci bezpečnosti (Avant 2005), o níž se ČSSD vyjadřuje tak, že „[d]o bezpečnostní problematiky kromě státu zasahují v rámci svých podnikatelských aktivit také soukromé bezpečnostní agentury. Jedná se o oblasti fyzické ochrany a technického zabezpečení. Agentury se stávají významnou součástí komplexní integrované bezpečnosti, zaměstnávají značný počet občanů (více než Policie ČR). V žádném případě ale nelze připustit, aby zajištění bezpečnosti v naší zemi bylo postupně privatizováno, jak se o to v mnoha oblastech veřejných služeb pravicové vlády snaží. Soukromé bezpečnostní služby nemohou a nesmí nahrazovat činnost policie a policistů. V žádném případě nepřipustíme pronikání soukromých služeb do zajištění činností, které dnes ze zákona mohou vykonávat Policie ČR a obecní policie“ (ČSSD 2013b: 13). ČSSD tedy připouští částečnou privatizaci poskytování bezpečnosti, ale prim stále sehraávají represivní složky státního aparátu, jež si uchovávají monopol na legitimní užití fyzického donucení (viz Weber 1998: 247).

Činnost represivních složek státního aparátu nespočívá pouze v represii, ale důležitým těžištěm jejich činnosti je i zaměření na prevenci (Karabec 2001: 79). Z tohoto faktu vychází i ČSSD a deklaruje, že „[s]chopnost předcházet kriminalitě a pomáhat obětem bude novým a důležitým kritériem hodnocení policejní práce. Z prostředků zabavených pachatelům trestné činnosti vytvoříme zvláštní fond, ze kterého budou spolufinancovány projekty prevence kriminality a vypláceny příspěvky obětem trestných činů“ (ČSSD 2013b: 10). V souladu s tím deklarovala tato strana snahu o změnu trestní politiky „s cílem omezení trestné činnosti i její recidivy. Je třeba posílit preventivní programy, zajistit práci pro co největší počet vězňů a i tím řešit jejich zadluženost, včetně dluhu vůči státu za výkon trestu. Zpřísníme dohled nad dodržováním podmínek podmíněného propuštění a posílíme pomoc propuštěným vězňům při vstupu do řádného života, abychom předešli recidivě trestné činnosti“ (ČSSD 2013a: 31). Adorování extenzifikace instituce trestu (Wacquant 2009a) lze identifikovat v deklaraci této strany navazující na preventivní roli policie. „Represivní politika není všelékem. Bez kombinace s prevencí a snahou

o převýchovu pachatelů nebude nikdy účinná [...]. Na straně druhé není možné dlouhodobě tolerovat recidivu pachatelů, kteří opakovaně páchají trestnou činnost s vědomím, že i když budou odhaleni a usvědčeni, trest bude mírný a je určitým „rizikem povolání“. Zejména v případě rostoucího násilí u obecné kriminality a násilné trestné činnosti jako takové je oprávněné stanovení hranic, kdy opakovaná trestná činnost nebude tolerována. Řešením tohoto může být zavedení institutu „třikrát a dost“ do trestního zákona po vzoru Velké Británie a Slovenska, která postihuje zvláště nebezpečné recidivisty. V případě násilných a zvláště závažných trestných činů [...] by při třetím odsouzení za tyto činy čekal pachatele trest nejméně 25 let nepodmíněně či doživotí bez možnosti podmíněčného propuštění. Někomu samozřejmě může tento návrh připadat drakonický. Ale pokud někdo není systematicky ochoten respektovat základní hodnoty naší společnosti, zejména život a zdraví osob, neměl by být společností chráněn. Trestní právo má svou úlohu výchovnou, ale i úlohu ochrany společnosti.“ (ČSSD 2013b: 14).

Od problematiky bezpečnosti se můžeme přesunout k tomu, jakým způsobem tato strana referovala o problematice sociálních policíes. Základní oblastí, na níž by se měly sociální politiky státu podle ČSSD zaměřit, je oblast zaměstnanosti, kdy tato strana „chápe nezaměstnanost u nás jako dlouhodobě nepřijatelnou, individuálně devastující a sociálně škodlivou. Naším základním cílem je a bude, aby všem občanům, kteří chtějí a mohou pracovat, byla tato šance nabídnuta.“ (ČSSD 2013c: 2). „Nezaměstnanost totiž považujeme za nejzávažnější sociální, ale zároveň i palčivý ekonomický problém naší země. Postihuje přímo nejen nezaměstnané, ale i jejich rodiny. Ekonomika ztrácí dostupný potenciál pracovních sil. Čím více nezaměstnaných, tím vyšší náklady na veřejné služby a dávky zajišťující jim důstojné životní podmínky“ (ČSSD 2013c: 4). Podle ČSSD je jedním z faktorů, jež nepříznivě ovlivňují nezaměstnanost (a zprostředkovaně i finanční zátěž na sociální systém státu) je úbytek „[p]racovních aktivit ve standardním zaměstnaneckém poměru [...], což lze připsat z velké části růstu podílu dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, zvláště pak dohod o provedení práce, které, pokud nejsou druhým pracovním poměrem, nemají žádný vliv na důchodové a sociální zabezpečení zaměstnance“ (ČSSD 2013c: 6). Tato argumentace odpovídá neoliberální logice flexploatace pracujících, při které dochází k rozšiřování neplnohodnotných pracovních poměrů vedoucích ke snižování jistoty zaměstnanců a napomáhajících jejich propadu na dno sociálního trychtýře. Na druhé straně tyto neplnohodnotné pracovní poměry způsobují značné prodražování systémů sociálního zabezpečení, protože nepřispívají k jeho financování (srov. Keller 2011). Dalším faktorem, na který upozorňuje ČSSD, je „růst tzv. chudoby v práci, která u nás souvisí zejména s podzaměstnaností a s velmi nízkou, léta stagnující úrovní minimální mzdy (která tak neplní své základní funkce – motivační a sociálně ochrannou) a projevuje se zvyšujícím se podílem domácností, jejichž příjem z pracovní aktivity je natolik nízký, že nestačí na uspokojení základních životních potřeb jejich členů“ (ČSSD 2013c: 7). Stejně jako problematika bezpečnosti i problematika nezaměstnanosti byla touto stranou využita k diskurzivnímu ataku politických konkurentů. ČSSD deklarovala, že se „zásadně kriticky staví ke snaze pravicových vlád „řešit“ problémy trhu práce snižováním pracovních práv zaměstnanců, ochrany zaměstnanosti, resp. zaměstnatelnosti pracovníků a preferencí postihů zaměstnanců a nezaměstnaných před jejich pozitivní motivací a prevencí nezaměstnanosti jako takové“ (ČSSD 2013c: 2).

Úroveň diskurzivní produkce ze strany ČSSD týkající se problematiky nezaměstnanosti lze shrnout tím, že „základním cílem (a samozřejmě následně i kritériem úspěšnosti) sociálně demokratické politiky v oblasti zaměstnanosti je a bude, aby všichni občané, kteří chtějí a mohou pracovat, dostali šanci se zaměstnat. K dalším důležitým okolnostem patří možnost vykonávat práci v důstojných pracovních podmínkách – a dostávat za ni spravedlivou mzdu“. Zároveň je ale třeba posílit kontrolu „pracovních podmínek a dodržování pracovního práva v ČR s cílem potlačit černý a šedý trh práce, jelikož činí nepřehledným, kdo je skutečně nezaměstnaný a kdo ne, a výrazně snižuje efekty pobídkových a podpůrných opatření“ (ČSSD 2013c: 10 a11). Tato strana tedy deklarovala, že nebude „tolerovat žádné formy nelegálního zaměstnávání“ (ČSSD 2013a: 14).

Ke skupinám, u nichž se nepodaří vyřešit jejich nezaměstnanost/nezaměstnatelnost, chce tato strana vykonávat aktivizační *policies* založené na tom, že „[n]ezaměstnaným poskytne úřad práce individuální servis, ale bude od nich vyžadovat zájem a aktivitu“, a na tom, že „[d]louhodobě nezaměstnaným budou nabízeny veřejně prospěšné práce s uplatněním principu ‚odměna za aktivitu‘“ (ČSSD 2013a: 14). Další položkou sociální politiky byla snaha o zamezení „obchodu s chudobou pronajímáním

předražených ubytoven hrazených ze sociálních dávek na bydlení“ (ČSSD 2013a: 28). V souvislosti s těžbou zdrojů ze sociálně slabých skupin a jejich ochranou ze strany státního aparátu hovořila ČSSD také o tom, že bude „nekompromisně chránit [občany] proti lichvářům, podvodníkům, agresivním prodejcům i zvlášť exekutorů“ a posílí „sociální práci na obcích a terénní práci v sociálně vyloučených lokalitách a [rozvine] spolupráci s neziskovým sektorem“ (ČSSD 2013a: 28). I v argumentaci týkající se problematiky sociálního zabezpečení operovala tato strana s fenoménem korupce, kdy deklarovala, že „[k]orupcí přichází stát ročně o desítky až stovky miliard korun. Ty se naopak nedostávají na financování systémů veřejné politiky, čehož využívají pravicové vlády k demontáži sociálního státu, resp. jeho privatizaci, která snižuje kvalitu a dostupnost celé řady veřejných služeb“ (ČSSD 2013d: 15).

Druhým koaličním partnerem je strana ANO, jejíž program bude analyzován ze stejných východisek jako program ČSSD. Na problematiku státu a jeho aparátů nahlíželo toho hnutí přesně podle logiky neoliberální ideologie. Podle ANO „[s]tát není dobrý hospodář. V poskytování svých služeb občanům selhává. Jeho aparát je rozsáhlý, pomalý a byrokratický. Naším cílem je stát, který bude štíhlý, levný a bude dobře sloužit občanům. Úspory, kterých bychom dosáhli zrušením zbytečných, duplicitních a nic nepřinášejících institucí a procesů, jsou odhadovány na desítky miliard korun ročně“. „Stát musí sloužit lidem a život jim usnadňovat. Současný stát dělá opak. Život lidí komplikuje, reguluje, činí složitým, nepřehledným a nepříjemným“ (ANO 2013). Tento pohled na státní aparát lze připodobnit k Habermasově (2000) tezi o krizi legitimacy. Nejsou to ale pouze státní aparát, jež podle tohoto hnutí postupně ztrácí důvěru společnosti.

Úbytkem důvěry je postižena i sféra politična. „Z politiky a politiků se stala v očích veřejnosti nedůvěryhodná převodní páka pro prosazování různých účelových zájmů, nikoli zájmů občanů. Vytvořila se atmosféra všeobecného přesvědčení, že dnešní politický svět dává příležitost jen bohatým a vyvoleným. Mnohým politikům jsou občané zcela ukradení. Uzavřeli se do svého vlastního světa intrik, hašteření, hádek, kauz, trestních oznámení. Význam slova politika byl zúžen na technologii moci uvnitř parlamentu, uvnitř politických stran, bez vazby na vnější svět. Politici nerozhodují tak, aby se všichni lidé měli lépe, rozhodují se podle vlastních mocenských choutek, rozhodují podle zájmů vlivových skupin, které je dotlačily do funkcí a na přední místa kandidátních listin. Část politiků je pak těmito skupinami vydíraná či vydíratelná. Byli to právě politici, kdo rozdělil tuto zemi na vyvolené, kteří mohou cokoli, a na ty ostatní, kteří musejí držet krok a jednou za čtyři roky u volebních urn vyběrat „to menší zlo“. Hnutí ANO požaduje zcela jinou kvalitu politiků. Nabízí proto lidem, kteří něco dokázali, vybudovali, je za nimi vidět jejich práce, lidi, kteří vědí, jak těžké je probíjet se životem, jak složitá je cesta za úspěchem, a lidi, kteří usilují o to, aby úspěšní mohli být i ostatní“ (ANO 2013).

Argumentaci týkající se delegitimace státních aparátů a politična je možné interpretovat v několika liniích. První z nich směřuje k tomu, že hnutí ANO vnímalo tuto problematiku jako relevantní problém, který chtělo vyřešit. Druhá možná interpretace se týká toho, že se jedná o promyšlený pragmatický krok založený na vymezování se vůči politické konkurenci. Ani z jedné z těchto interpretačních linií nelze samozřejmě vyvozovat celospolečenské závěry o úbytku legitimacy státních aparátů a politična. Ale hnutí ANO se pomocí takovéto argumentace podařilo umístit na druhém místě ve sledovaných volbách. Z propojení této argumentace a volebních výsledků už je ale možné odvodit třetí interpretační linii, jež je v souladu s tím, jak hovoří Habermas (2000) o krizi legitimacy. Jestliže značná část společnosti delegovala ve volbách svoji důvěru uskupení, které se diskurzivně vymezuje vůči političnu (tím, že deklaruje, že se nejedná o politickou stranu, ale hnutí; tím, že členové tohoto hnutí nejsou „jenom politici, ale makají“ (ANO 2016); tím, že stávající socioekonomickou a hospodářskou situaci společnosti přisuzují na vrub političnu atd.), a které se profiluje jako soubor expertů, jež nenabízejí politická (tedy špatná), ale expertní a technokratická (tedy dobrá) řešení. Je tedy možné dojít k závěru, že takovýto výsledek představuje symptom určité instrumentální krize legitimacy státních aparátů a politické sféry.

Obdobně jako ČSSD i ANO stavělo ve svém programu rovnítko mezi socioekonomickou situací a problematikou bezpečnosti a kladlo důraz na zajištění bezpečnosti ze strany státních aparátů. Tato strana deklarovala, že „Česká republika se kvůli zhoršující se ekonomické a sociální situaci velké části obyvatel stává výbušným prostředím, co se týče vnitřní bezpečnosti. Je tedy nutné přijmout celý

komplex opatření, aby se situace nejen v této oblasti zklidnila. Zajištění vnitřní bezpečnosti představuje jednu ze základních funkcí každého demokratického státu. Resort vnitra by přitom neměl řešit jen důsledky, ale účinnými nástroji by měl napomoci i preventivním opatřením, kterými se bezpečnostním rizikům dá předcházet“ (ANO 2013). Z předložené argumentace je patrný i důraz na preventivní působení státních aparátů v oblasti zajišťování bezpečnosti členů společnosti, které má být dosaženo především pomocí většího počtu „policistů v ulicích, kteří zajistí větší bezpečnost pro občany, navýšení počtu v ulicích dosáhneme zejména důslednou restrukturalizací policejního sboru, v níž se zaměříme na snížení administrativní zátěže“ (ANO 2013). V rámci argumentace týkající se represivních složek státního aparátu toho hnutí dále zaujalo podobnou argumentační strategii jako ČSSD i v tom, že usilovalo o „nezávislou kontrolu tajných služeb a sdílení jejich informací o trestní činnosti s policií, část tajných služeb dnes není pod žádnou nezávislou kontrolou, což vede k jejich zneužívání (viz případ Nagyová)“ (ANO 2013).

V rámci volebního programu konstruovalo toho hnutí referenční body v několika dílčích liniích. Nejsilnější důraz byl kladen na problematiku finanční kriminality a korupce. Jedním z hlavních nástrojů k účinnému boji proti těmto fenoménům mělo být znovuzřízení finanční policie, jež „se v minulosti velice osvědčila, jde o složku policie, kterou budou řídit specialisté na potírání daňové a finanční kriminality“ (ANO 2013). Ve vztahu k této problematice ANO dále deklarovalo, že usiluje o „razantnější boj proti organizovanému zločinu, zasadíme se o to, aby měl obviněný povinnost prokázat původ nabytého majetku ve všech případech podezření na závažnou hospodářskou a finanční kriminalitu a organizovaný zločin“ (ANO 2013). Co se týče problematiky korupce, tak toto uskupení se ve svém volebním programu vyjadřovalo tak, že „[m]aximální transparentností snížíme korupci, zavedeme elektronické aukce ve státní správě a samosprávě, pro veřejnou správu zavedeme centrální nákup a všechny zakázky, které se týkají veřejných peněz, zveřejníme na internetu. Budeme požadovat vysoký morální kredit lidí, kteří rozhodují o veřejných penězích, zavedeme institut testů integrity pro osoby působící v orgánech veřejné správy, zkouška spolehlivosti bude mimo jiné spočívat v navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit“ (ANO 2013).

Dalším referenčním bodem, který toho hnutí ve svém volebním programu diskurzivně produkovalo, byla problematika extrakce ekonomického kapitálu ze socioekonomických skupin společnosti (viz Růžička a Lupták 2013). K tomu se vyjadřovalo tak, že skoncuje „s byznysem, který vytváří sociálně vyloučené lokality a zhoršuje bezpečnostní situaci v regionech, někteří takzvaní „podnikatelé“ si z dávký na bydlení dělají vlastní byznys“ (ANO 2013). V takových oblastech pak dochází k tomu, že se „zvyšuje kriminalita, znehodnocují se investice do nemovitostí a to vše vyvolává odpor velké části veřejnosti a napětí ve společnosti, které musí nákladnými zásahy řešit policie. Situace navíc využívají neonacisté i další extremistické skupiny“ (ANO 2013). S tím je velmi úzce spjata i problematika zneužívání exekucí, která se týká primárně socioekonomicky nejslabších skupin populace. O této problematice referovalo hnutí ANO tak, že posílí „dozor soudu nad činností exekutorů, zavedeme důsledný postih exekutorů za jejich excesy a nezákonné postupy a budeme regulovat jejich odměňování s cílem odstranit nepřiměřenost jejich odměn; odměna musí odpovídat skutečnému výkonu exekutora a jeho zaměstnanců“ (ANO 2013).

Od problematiky exploatace socioekonomicky slabých společenských skupin je možné logicky přejít k problematice sociální pomoci, tak jak ji představovalo ve svém volebním programu hnutí ANO. Obdobně jako u ČSSD tak i zde byl kladen důraz na problematiku nezaměstnanosti. V souvislosti s tím se ANO vyjadřovalo v tom smyslu, že „[n]ezaměstnaných je nejvíc v historii naší země. Tisíce lidí žijí v obavě o práci, o zajištění sebe a své rodiny. To vše přispívá k obrovskému napětí ve společnosti. Zaměstnanci se nesmějí bát o svoji práci, podnikatelé se nesmějí bát o své investice“. Postavení zaměstnanců bylo také zdůrazňováno tím, že „[z]aměstnanci [...] musí věřit v zachování důstojných podmínek pro svůj život, věřit, že jejich zaměstnavatelé je neokrádají, že si na jejich úkor nezaslouženě nemastí kapsu“ (ANO 2013). Motivace pro řešení problematiky lze identifikovat ve dvou liniích. První z nich je sociální, kdy hnutí ANO sémanticky usiluje o nastavení „solidární společnosti bez zneužívání sociálního systému“. Druhá motivace je ekonomická, kdy „stát aby ušetřil, tak bude více motivován [...] pomoci k práci nezaměstnaným“ (ANO 2013).

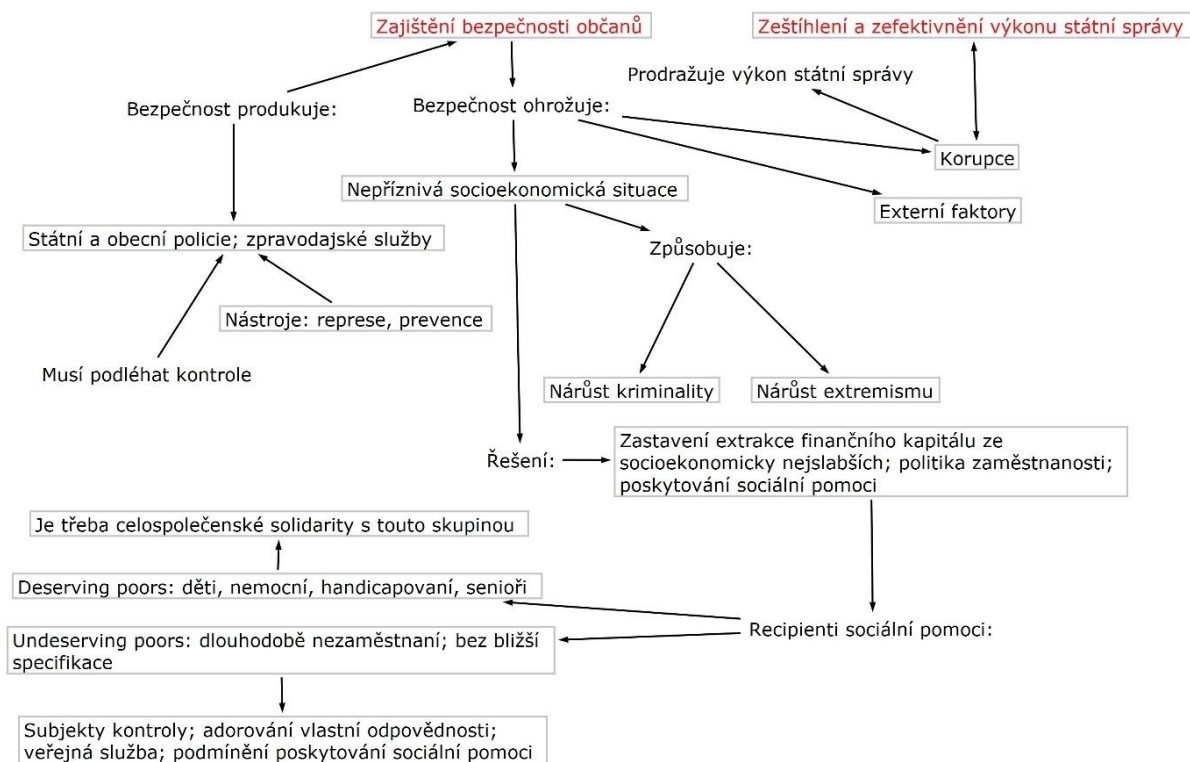
Toho, aby společnost byla na jedné straně solidární, a na druhé straně nedocházelo ke zneužívání systémů sociální pomoci, chtělo hnutí ANO docílit tím, že říká „ANO sociálnímu systému podporujícímu rodiny s dětmi a jedince, kteří se kvůli špatnému zdravotnímu stavu nebo jinému omezení nemohou o sebe postarat sami. ANO důstojnému stáří, kvalitnímu a aktivnímu životu seniorů. ANO pomoci osobám se zdravotním postižením, jejich integraci a uplatnění na trhu práce. ANO motivaci a účelné pomoci vyloučeným komunitám, sociálně slabým a minoritám“ (ANO 2013). Omezení zneužívání sociální pomoci má být docíleno „[ú]činným nastavením kontrolních mechanismů“ (ANO 2013). Samotné poskytování sociální pomoci rámovalo ANO tak, že zajistí „sociální pomoc potřebným při zachování zásady efektivnosti a hospodárnosti, nastavíme pravidla pro efektivní kontrolu využívání sociálních dávek. Poskytování dávek podmíníme plněním podmínek, např. výkonem veřejně prospěšných prací dle zaměření uchazeče, dodržováním povinné školní docházky dětí apod.“ a „dávkou pro dlouhodobě nezaměstnané podmíníme jejich aktivní snahou o zapojení do pracovního procesu“ (ANO 2013). Takovéto rámování sociální pomoci je v souladu s neoliberální ideologií, jelikož klade důraz na kontrolu poskytování a využívání sociální pomoci a vychází z prosazování individuální zodpovědnosti ve smyslu specifické formy motivačního diskurzu (viz Wacquant 2009b: 5).

Třetím aktérem formujícím vládní koalici je KDU-ČSL, jejíž program bude analyzován ze stejných východisek jako programy ostatních politických subjektů. V souladu s neoliberální rétorikou se i tato strana chtěla zaměřit na „snížení provozních výdajů na výkon veřejné správy a budeme usilovat o omezení nepotřebné agendy státu. Stát musí šetřit na provozu, nikoliv na investicích“ (KDU-ČSL 2013: 4). S chodem státní správy souvisí i to, že „[p]okud něco v České republice opravdu nefunguje, pak je to státní správa. Neefektivní a zkorumpovaný stát je hlavní brzdou prosperity.“ „Budeme bez kompromisů potírat korupci. Polovičatá řešení nepřinesou očekávaný výsledek. Budeme [...] pro zřízení specializované protikorupční složky státního zastupitelství“ (KDU-ČSL 2013: 2).

K problematice bezpečnosti se tato politická strana vyjadřovala v několika dílčích liniích. První linie se týkala problematiky kriminality mládeže, k níž se KDU-ČSL vyjadřovala tak, že klade klíčový důraz „na sociální prevenci. Funkční rodina a její podpora jsou cestou ke snižování kriminality mládeže“. S tím souvisí i další prohlášení KDU-ČSL, že bude „důsledně aplikovat zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, který klade mimo jiné důraz na prevenci. Využijeme rezervy, které v praxi existují zejména v oblasti komunikace a spolupráce mezi příslušnými institucemi“ (KDU-ČSL 2013: 12). Druhou linií bylo diskurzivní propojování mezi socioekonomickým statutem jedinců a problematikou kriminality.

Tato strana dále deklarovala, že bude „navrhovat a prosazovat: Komplexní výkon sociální politiky – podporu terénní práce v sociálně vyloučených lokalitách. Potírání a komplikování podnikání na hraně a za hranou zákona – lichva, půjčky na vysoký úrok, zastavárny, herny. S tím souvisí i fenomén ubytoven za nadsazené nájemné – chceme ho řešit dlouhodobě projektovaným sociálním bydlením“ (KDU-ČSL 2013: 12). Třetí dílčí linií bylo vymezování se proti hrozbě ze strany politického extremismu a terorismu. KDU-ČSL se v tomto smyslu vyjadřovala tak, že „ČR se musí aktivně zapojovat do spolupráce demokratických států v boji s terorismem a podporovat protiteroristická opatření a nástroje vytvářené na úrovni EU a NATO“ (KDU-ČSL 2013: 12).

K problematice sociální politiky se tato strana stavěla v obdobném duchu jako předcházející subjekty. Deklarovala, že je třeba „přestat trestat ty, kdo pracují, i jejich zaměstnavatele vysokými odvody. Práce se musí vyplácet, kdo pracuje, musí na tom být lépe, než kdyby žil ze sociálních dávek.“ S tím souvisí i tvrzení, že KDU-ČSL bude „důsledně prosazovat adresné vyplácení sociálních dávek a zamezení jejich zneužívání“ (KDU-ČSL 2013: 2, 4). Práci jako určitou formu motivačního diskurzu zdůrazňovala tato strana tím, že slíbila prosazení toho, „aby u dlouhodobě nezaměstnaných byla podmínkou pro výplatu sociálních dávek ochota přijmout nabízenou práci. Osobám, které práci odmítnou, bude příznána pouze podpora na úrovni existenčního minima“ (KDU-ČSL 2013: 5). Problematice nezaměstnanosti a nezaměstnatelnosti odpovídala i snaha o obnovení „aktivní politik[y] zaměstnanosti. Dnešní Úřady práce se proměnily pouze na výplatní místa a neplní roli aktivního poradce pro nezaměstnané“ (KDU-ČSL 2013: 5). Stejně jako ostatní politické strany se KDU-ČSL diskurzivně vymezovala vůči sociální

Obrázek 1: Syntéza styčných bodů diskurzivní produkce penalty u relevantních politických aktérů

popravě socioekonomicky nejslabších vrstev společnosti prostřednictvím exekucí. „Za alarmující považujeme situaci v oblasti nuceného výkonu rozhodnutí soudu. Represivním opatřením, jako je povinný prodej nemovitého majetku, je třeba předcházet osvětou v oblasti finanční gramotnosti a rozšířením sítě poradenských center. Skrze tyto nástroje bude možné předcházet části sociální likvidace těch nejchudších“ (KDU-ČSL 2013: 8). „Zastavíme podivné praktiky v exekucích. Už se nejedná o pouhé vymáhání dluhů, ale o důmyslný systém. Zaměříme se především na zamezení excesů v oblasti nákladů řízení a odměn advokátů a exekutorů.“ (KDU-ČSL 2013: 5).

Z výše uvedeného je patrné, že v rámci diskurzivní ze strany analyzovaných politických aktérů lze identifikovat množství styčných bodů. Jejich syntézu zachycuje níže přiložené schéma.

Výše interpretovaný „volební diskurz“ voleb 2013 lze doplnit pohledem na Programové prohlášení Vlády České republiky (Vláda ČR 2014), které vzešlo z deliberace mezi ČSSD, ANO a KDU-ČSL. Programové prohlášení Vlády České republiky představuje průsečík programových deklarácí těchto aktérů a je možné ho vnímat jako přechodník mezi diskurzivní produkcí a diskurzivní praxí.

Vláda deklarovala, že bude usilovat o „[i]nventuru a rekonstrukci státu. Racionalizaci hospodaření státu [a] [o]dstranění všech forem plýtvání veřejnými prostředky“ (Vláda ČR 2014: 3, 4). V souladu s tím, co deklarovali jednotliví aktéři, je i to, že vláda bude usilovat o „[n]esmlouvavý boj proti všem formám korupce, závažné hospodářské kriminalitě, lichvě, zneužívání exekucí a neférovým insolvencím“ (Vláda ČR 2014: 4). S tím souvisí to, že „[v]láda posílí dozor nad činností exekutorů s cílem zabránit zneužívání exekucí a vymáhání dluhů a zajistí, aby exekutor jako zástupce státu své právo vykonával způsobem garantujícím jak práva věřitele, tak dlužníka. Náklady exekuce a odměna exekutora musí odpovídat jeho skutečnému výkonu“. (Vláda ČR 2014: 13). V souladu s tím, co bylo uvedeno výše je i sémantický důraz na „[p]osílení parlamentní kontroly zpravodajských služeb. Vláda předloží návrh zákona, který stanoví rozsah a způsob kontroly zpravodajských služeb Parlamentem ČR. Zákon bude

vycházet ze zásady, že parlamentní kontrole musí podléhat všechny zpravodajské služby České republiky“ (Vláda ČR 2014: 4). Ve svém prohlášení Vláda ČR také deklarovala, že „bude usilovat o vysoký standard ochrany lidských práv. Svobodu a rovnost každého člověka v důstojnosti i právech považuje vláda nejen za formální princip, ale i za závazek vytvářet podmínky pro důstojný a plnohodnotný život všech lidí v České republice“ (Vláda ČR 2014: 13).

Ve vztahu k problematice sociálních policí vláda deklarovala, že „[r]ozvine aktivní politiku zaměstnanosti se zaměřením na zvláště ohrožené skupiny [...]. Zároveň zajistí efektivní kontroly v oblasti nelegální práce a v oblasti pracovněprávních vztahů (pracovních a mzdových podmínek)“ a „[o]bčan ohrožený na trhu práce bude definován způsobem, který v maximální možné míře omezí možnosti zneužití tohoto opatření“ (Vláda ČR 2014: 6, 7). Za jednu z priorit byla diskurzivně definována problematika boje „proti sociálnímu vyloučení. [Vláda bude] prosazovat provázané řešení sociálního bydlení a předcházení bezdomovectví, sociální pomoci a terénní práce, poskytování dávek státní sociální podpory a hmotné nouze, inkluzivního vzdělávání, politiky zaměstnanosti, boje proti zadlužování, bezplatné právní pomoci a poradenství, zabránění zneužívání sociálního systému, např. v podobě obchodu s chudobou v předražených ubytovnách“ a skončuje „s byznysem, který vytváří sociálně vyloučené lokality a zhoršuje bezpečnostní situaci v regionech“ (Vláda ČR 2014: 13, 48). Sociální napětí a adorování problematiky zneužívání sociální pomoci vede ze strany společnosti ke snižování celospolečenské solidarity a tolerance a je spojováno s nárůstem kriminality (srov. Rabušic a Sirovátka 1999). Ve vztahu k tomu vláda deklarovala, že „bude usilovat o vytvoření tolerantní společnosti. Bude důsledně vystupovat proti všem formám násilí a projevům rasové nesnášenlivosti“ (Vláda ČR 2014: 14).

O vztahu mezi socioekonomickou situací a problematikou společenské solidarity dále vláda deklarovala, že „musí komplexně řešit napětí v sociálně citlivých lokalitách. Bude klást důraz na preventivní programy, úzkou komunikaci s místními samosprávami a na vybalancování prvků prevence a represe tak, aby se efektivně eliminovaly příčiny vzniku sociálních střetů“ (Vláda ČR 2014: 15). Vyvažování represe-prevence také rezonovalo v problematice kriminality. Zde vláda deklarovala, že „považuje za výhodnější zaměření na prevenci [...]. Při celkovém trendu poklesu kriminality, avšak v podmínkách nerovnoměrné úrovně bezpečnosti v různých regionech ČR, považujeme za významné koncentrovat preventivní aktivity v komplexních programech zejména do těchto regionů“ (Vláda ČR 2014: 49).

O problematice bezpečnosti bylo v programovém prohlášení vlády referováno v souladu s tím, co deklarovali její jednotliví aktéři. Vláda prohlásila, že „bude stabilizovat personální a ekonomickou situaci v bezpečnostních sborech“ a že bude „klást důraz na následující bezpečnostní oblasti: boj proti terorismu, extremismu, organizovanému zločinu, korupci a rasové nesnášenlivosti“ (Vláda ČR 2014: 14, 15). Ve vztahu k deklaratornímu boji proti extremismu Vláda ČR (2014: 49) zdůrazňovala, že uplatní „koncept tzv. bojovné [...] demokracie [...], který pouze pasivně nepřihlíží demontáži demokracie a tomu, jak extremisté usilují o omezení svobody druhých, avšak omezování vlastní svobody halasně označují jako „nedemokratické“.“

Koaliční partneři dále hovořili o tom, že „považují ochranu života, zdraví občanů a jejich majetku za klíčovou prioritu své politiky. Důraz budeme klást na další zvyšování připravenosti a akceschopnosti všech bezpečnostních složek státu“ (Vláda ČR 2014: 48). S tím souvisí, že vláda nastartuje „nábor policistů s cílem získat kvalitní lidi a překonat generační a odbornou diskontinuitu v policejních sborech. Provedeme analýzu, která by se zabývala tzv. „policejní hustotou“, zejména obsazením či typizací základních organizačních článků služby pořádkové policie. Smyslem policejní práce a náboru nových policistů není tlumení důsledků neřešených sociálních či etnických konfliktů v exponovaných regionech, ale boj s kriminalitou a její prevence.“ Vedle státní policie je dalším důležitým aktérem při zajišťování bezpečnosti občanů policie městská, k jejíž činnosti se vláda vyjadřovala v tom smyslu, že provede „komplexní novelu zákona o obecní a městské policii. Obecní a městská policie by fakticky neměla nahrazovat funkci Policie ČR a měla by se více zaměřovat na bezpečnostní specifika měst a obcí“ (Vláda ČR 2014: 48). To, že státní aparáty nedovolí oslabení jejich monopolního práva na legitimní užití násilí (srov. Weber 1998: 247), sémanticky potvrdila vláda tím, že nepřipustí „aby zajištění bezpečnosti v naší zemi bylo postupně privatizováno. Soukromé bezpečnostní služby nemohou a nesmí nahrazovat činnost policie a policistů“ (Vláda ČR 2014: 48).

Závěr

Cílem studie bylo předložit možnou interpretaci toho, jakým způsobem produkovaly strany, které po sněmovních volbách v roce 2013 zformovaly vládní koalici, specifický „volební diskurz“. K naplnění tohoto cíle jsem zvolil CAQD analýzu volebních programů stran ČSSD, ANO a KDU-ČSL rámovanou do přístupu kritické analýzy diskurzu (viz Fairclough 1995 a 2004). Interpretace stavebních kamenů „volebního diskurzu“ byla vedena v linii toho, jaká témata byla těmito politickými stranami na úrovni diskurzivní produkce vyzdvihována jako relevantní, a jaké společenské fenomény byly naopak rámovány jako určité referenční body, vůči kterým se politické strany ve svých programech vymezovaly. Toto symbolické vymezování můžeme vnímat jako jednu ze základních politických strategií, jelikož představuje rozlišení umožňující vyvozovat a legitimizovat motivy pro jednání politických aktérů (viz Schmitt 2007: 26). Dominantní témata interpretovaná výše nebyla samozřejmě jedinými „položkami“ volebních programů, ale tato témata tvořila specifické kategorie, vůči nimž se sledovaní aktéři negativně vymezovali. Dalším tematickým pojítkem sledovaných oblastí volebních programů je to, že tato témata (se s trochou nadsázky řečeno) vinula jako červená nit analyzovanými volebními programy a de facto spojovala volební programy sledovaných politických stran.

Shrnu-li argumentaci vedenou v datové baterii, tak je možné konstatovat, že největší důraz byl kladen na to, že politické strany (a v přeneseném významu státní aparáty) cílí primárně na zajišťování bezpečnosti členů společnosti. Ta je tak jednou z klíčových hodnot (srov. Altheide 2002: 173) adorovaných politickými aktéry. Jako potenciální ohrožení bezpečnosti byly nejčastěji uváděny fenomény korupce¹, kriminality a politického extremismu. Problematiky kriminality a extremismu byly diskurzivně rámovány jako možný výsledek nepříznivé socioekonomické situace, kterou lze vyřešit pomocí aktivní politiky zaměstnanosti, zastavení extrakce finančního kapitálu ze socioekonomicky slabých společenských skupin a poskytováním sociální pomoci. Problematika sociální pomoci byla ze strany politických aktérů často nahlížena v intencích neoliberálního paternalismu, jenž rozděluje subjekty sociálních *policies* do dvou skupin – *deserving poor* a *undeserving poor* (viz Soss, Fording a Schram 2011), a podle toho k nim také přistupuje. Na skupinu *undeserving poor* cílil „volební diskurz“ optikou potřeby zintenzivňování dohledu a transformací sociální politiky více punitivním směrem (Beckett a Western 2001: 44). Jako klíčová složka státních aparátů je uváděna jejich represivní část (srov. Althusser 2006) zhmotněná ve státní a obecní policii a zpravodajských službách. V kontextu tohoto referovaly politické strany o potřebě odlehčit těmto skupinám jejich administrativní zátěž, aby se mohly naplno věnovat represivně-preventivnímu působení v procesu produkce bezpečnosti.

Kromě problematiky bezpečnosti bylo také adorováno téma zeštíhlení a zefektivnění výkonu státní správy. Tuto složku „volebního diskurzu“ je také možné vztáhnout k neoliberální mytologii neefektivity státní správy a kontradiktorní efektivity sféry privátní. Tato argumentace byla nejzřetelnější u ANO, které de facto projektovalo svůj „volební diskurz“ v linii toho, že stát by měl být řízen jako firma. Ve vztahu k neefektivitě státní správy byla velmi často stavěna kauzální vazba k problematice korupce, která má dvojitý dopad. Jednak prodražuje výkon státní správy, a jednak představuje určitý demotivační faktor pro společnost, která v jejím důsledku ztrácí důvěru v politiku.

Pokud se pokusím zasadit studii do širšího českého kontextu, tak je možné konstatovat, že představuje návazání na argumentaci, již předkládal Lukáš Linek (2015), který se zabýval interpretací toho, jaké faktory mohou vést k tomu, že ve sněmovních volbách 2013 byla poměrně nízká volební účast a jaké faktory mohly mít vliv na (ne)mobilizaci voličů v těchto volbách. Na jeho argumentaci lze tak navázat z normativního hlediska a konstatovat, že vliv na volební účast měla i finální podoba „volebního diskurzu“, která mobilizovala pouze jím uváděných 59,5 % voličů (Linek 2015: 77).² V kontextu dalšího možného výzkumu v této oblasti je možné navázat ve dvou liniích. První linie se týká analýzy „volebního diskurzu“, který bude nastolen v nadcházejících krajských volbách v roce 2016, a sledování toho, jak se bude diskurz na úrovni krajů odlišovat od celorepublikového diskurzu nastoleného před sněmovními volbami 2013. Druhou linii je možno vztáhnout k analýze budoucích sněmovních

¹K této problematice v českém kontextu podrobněji srov. Naxera 2015.

²Dále lze také text vnímat v návaznosti na analýzy dílčích aspektů předchozích voleb různých úrovní proběhnuvších v České republice (srov. např. Maškarinec 2015, Tachecí a Novotný 2013).

voleb. V rámci této návaznosti bude zajímavé sledovat to, jakým způsobem se bude „volební diskurz“ politických stran proměňovat ve vztahu k aktuálním tématům a případnému sklouzávání některých politických aktérů k sémantickému adorování populistických témat a jejich populistických řešení, což je faktor, který v kontextu současné politické situace v českém kontextu bohužel nabývá na relevanci.

Seznam použité literatury

- AGAMBEN, G. 1998. *Homo Sacer. Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.
- ALTHEIDE, D. 2002. *Creating Fear: News and the Construction of Crisis*. New York: Aldine de Gruyter.
- ALTHUSSER, L. 2006. Ideology and Ideological State Apparatuses (Notes towards an Investigation). In GUPTA, A., SHARMA, A. (eds). *Anthropology of the State. A Reader*, Malden, Blackwell Publishing, s. 86–111.
- ANO. 2013. *Program pro volby do Poslanecké sněmovny*.
- ANO. 2016. *Naše výsledky*. [on-line]. [vid. 2016-04-19]. Dostupné na <http://www.anobudelip.cz/makame>.
- AVANT, D. 2005. *The Market for Force. The Consequences of Privatizing Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BECKETT, K., WESTERN, B. 2001. Governing Social Marginality: Welfare, Incarceration, and the Transformation of State Policy. *Punishment & Society*. 3 (1), s. 43–59.
- BARROW, C. 1993. *Critical Theories of the State. Marxist, Neo-Marxist, Post-Marxist*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- BEETHAM, D. 1991. *The Legitimation of Power*. Houndmills: Palgrave.
- CLARK, G. L., DEAR, M. 1984. *State Apparatus. Structures and Language of Legitimacy*. Boston: Allen & Unwin.
- COHEN, S., TAYLOR, L. 2002. *Escape Attempts. The Theory and Practice of Resistance to Everyday Life*. London: Routledge.
- COOPER, R. 2000. *Postmodern State and the World Order*. London: Demos.
- ČSSD 2013a. *Prosadíme dobře fungující stát. Volební program ČSSD. Volby do Poslanecké sněmovny PČR* 25.–26. 10. 2013.
- ČSSD 2013b. *Politika bezpečnosti. Programové teze pro veřejnou debatu*.
- ČSSD 2013c. *Politika zaměstnanosti. Bílá kniha ČSSD*.
- ČSSD 2013d. *Účinně čelit korupci*.
- DRULÁK, P. 2012. *Politika nezájmu. Česko a Západ v krizi*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- FAIRCLOUGH, N. 1995. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- FAIRCLOUGH, N. 2004. *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- FOUCAULT, M. 2005. *Je třeba bránit společnost*. Praha: Filosofia.
- HABERMAS, J. 2000. *Problémy legitimacy v pozdním kapitalismu*. Praha: Filosofia.
- KARABEC, Z. 2001. K problematice trestání a trestů. *Sociologický časopis*. 37 (1), s. 73–87.
- KDU-ČSL. 2013. *Dáme zemi do pořádku. Volební program KDU-ČSL 2013–2017*.
- KELLER, J. 2011. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- LINEK, L. 2015. Účast ve sněmovních volbách v roce 2013: zdroje, mobilizace a motivace. *Evropská volební studia*. 10 (2), s. 76–90.
- LUPTÁK, Ľ. a kol. 2013. *Neoliberalismus a marginalita. Studie z českého reálnokapitalismu*. Brno: Doplněk.
- MAŠKARINEC, P. 2015. Nekonečný příběh. Pokračující stabilita voličské podpory Komunistické strany Čech a Moravy v parlamentních volbách 2006–2013. *Politické vědy*. 18 (3), s. 63–89.

- NAXERA, V. 2015. Corruption Perception in the Czech Republic. *Politics in Central Europe*. 11 (1), s. 51–73.
- RUGGIERO, V. 2006. *Understanding Political Violence: A Criminological Analysis*. New York: Open University Press.
- RŮŽIČKA, M., LUPTÁK, L. 2013. Těžební limity prolomeny: Extrakce ekonomického a politického kapitálu z romského ghetta. In LUPTÁK, L. a kol. *Neoliberalismus a marginalita. Studie z českého reálkapitalismu*. Brno: Doplněk. s. 192–207.
- SCHMITT, C. 2007. *Pojem politična, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury*.
- SOSS, J., FORDING, R., SCHRAM, S. 2011. *Disciplining the Poor. Neoliberal Paternalism and the Persistent Power of Race*. Chicago: The University of Chicago Press.
- TACHECÍ, P., NOVOTNÝ, L. 2013. Volební kampaně v krajských volbách 2012 v Ústeckém kraji. In MAŠKARINEC, P. (ed.). *Krajské volby v Ústeckém kraji 2012*. Ústí nad Labem: FF UJEP, s. 25–41.
- VLÁDA ČR. 2014. *Programové prohlášení vlády České republiky*.
- WACQUANT, L. 2001. The Penalisation of Poverty and the Rise of Neo-Liberalism. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 9 (4), s. 401–412.
- WACQUANT, L. 2009a. *Prisons of Poverty*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- WACQUANT, L. 2009b. *Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press.
- WEBER, M. 1998. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH.